

Śmierć osoby starszej

KIEDY KOŃCZY SIĘ MEDYCYNĄ A ZACZYNA TERAPIĄ UPORCZYWA?

Czym jest śmierć

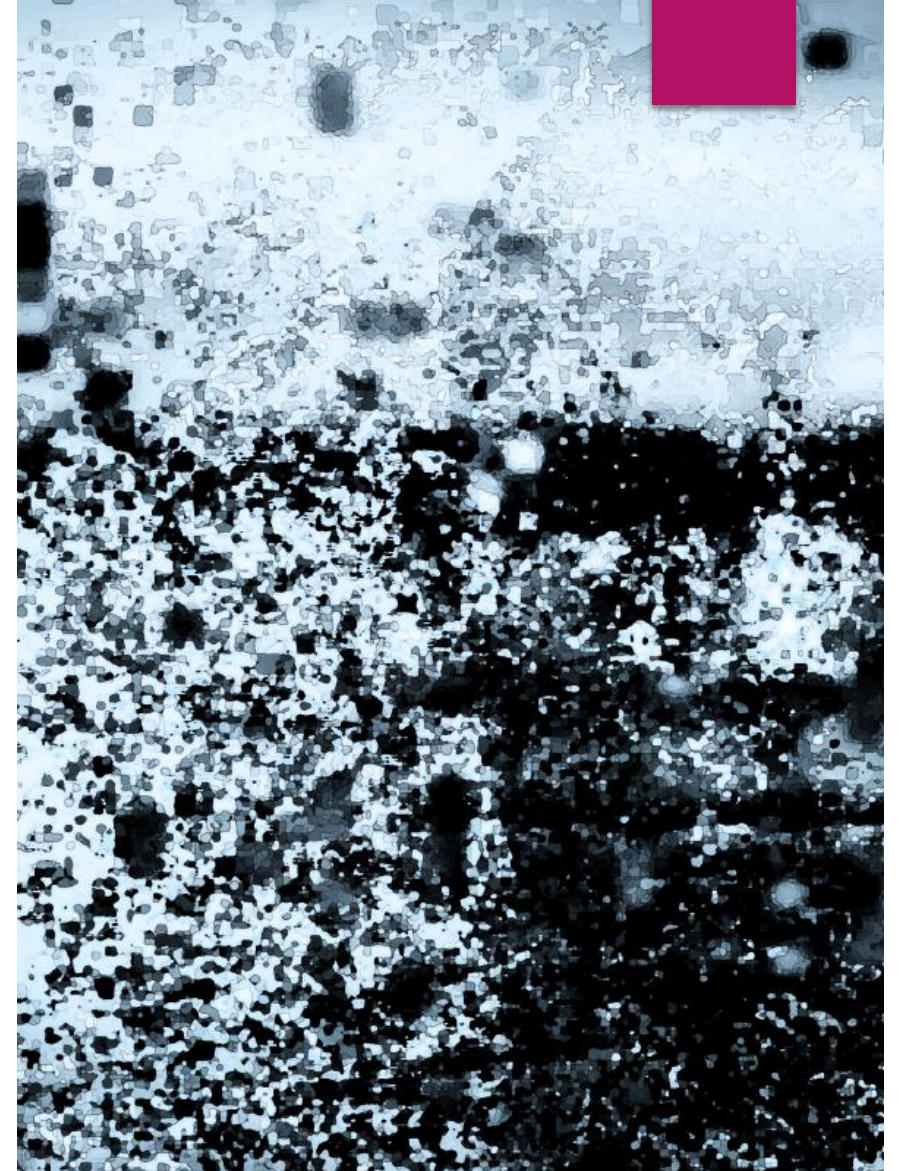
- ▶ W klasycznym ujęciu zagadnienia śmierć człowieka następuje w chwili zatrzymania akcji serca lub/i ustania czynności oddechowej..

Czym jest śmierć

- ▶ Śmierć jest zjawiskiem zdysocjowanym. Oznacza to, że śmierć ogarnia tkanki i układy w różnym czasie. Powoduje to dezintegrację ustroju jako całości funkcjonalnej i kolejne, trwałe wypadanie poszczególnych funkcji w różnej sekwencji czasowej. Zatem niektóre funkcje ustroju lub ich części mogą utrzymywać się przez pewien czas w oderwaniu od innych, wcześniej obumarłych

załącznik do Obwieszczenia Ministra Zdrowia z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie kryteriów i sposobu stwierdzenia trwałego nieodwracalnego ustania czynności mózgu

Tradycyjne kryteria potwierdzenia śmierci

- ▶ **ustanie krążenia krwi** – brak tętna na dużych naczyniach tętniczych (tętnice szyjne) i tonów serca podczas osłuchiwania przez ≥ 2 min

ALE...

- ▶ trudności w wyczuciu tętna mogą być spowodowane m.in. zaawansowaną miażdżycą tętnic i rozwidlenia aorty, obecnością stentów w tętnicach szyjnych;
- ▶ zbyt krótko badając tętno lub osłuchując tony serca, można przeoczyć zachowaną czynność serca u chorych z zespołem MAS

Tradycyjne kryteria potwierdzenia śmierci

▶ **ustanie oddychania**

ALE...

- ▶ *zbyt krótki czas obserwacji oddechu w przypadku nieregularnego i spowolnionego oddychania w przebiegu:*
  - ▶ kwasicy,
  - ▶ zatrucie lekami i narkotykami,
  - ▶ Zapaleń
  - ▶ Guzów
  - ▶ obrzęku mózgu
- ▶ *skurcze mięśni szyi i klatki piersiowej mogą imitować oddech nawet kilkanaście minut po zatrzymaniu krążenia, czego skutkiem może być opóźnienie ewentualnej resuscytacji*

Tradycyjne kryteria potwierdzenia śmierci

- ▶ **szerokie źrenice niereagujące na światło**

ALE...

- ▶ brak reakcji źrenic na światło może być wynikiem:
  - ▶ urazu tęczówki,
  - ▶ chorób siatkówki i nerwu wzrokowego
  - ▶ Efektem podania środków rozszerzających źrenice;
  - ▶ Pacjent może mieć protezę gałki ocznej.

Tradycyjne kryteria potwierdzenia śmierci

- ▶ *Muszą być jednocześnie spełnione wszystkie TRZY kryteria*

ALBO

WYSTĘPUJĄ PEWNE ZNAMIONA ŚMIERCI:

- ▶ *zamarznięcie,*
- ▶ *plamy opadowe,*
- ▶ *stężenie pośmiertne,*
- ▶ *rozkład ciała.*

Śmierć pnia mózgu

- ▶ „Lekarz, po stwierdzeniu śmierci mózgowej winien podtrzymywać funkcjonowanie komórek, tkanek i narządów, jeżeli mają one zostać przeszczepione”.

Art. 34 KEL

Śmierć pnia mózgu

- ▶ *Podajrzewam śmierć mózgu gdy:*
  - ▶ *stwierdzam, że chory jest w śpiączce, nie wykazuje spontanicznej czynności oddechowej (jest mechanicznie wentylowany),*
  - ▶ *znam przyczynę śpiączki i wiem, że wystąpiło pierwotne lub wtórne uszkodzenie mózgu, które jest nieodwracalne wobec wyczerpania możliwości terapeutycznych i upływu czasu*
  - ▶ *Wykluczyłem:*
    - ▶ *zatrucie i wpływ środków farmakologicznych (narkotyków, leków nasennych, uspokajających, neuroleptyków, leków zwiotczających mięśnie poprzecznie prążkowane itp.)*
    - ▶ *hipotermię,*
    - ▶ *zaburzenia metaboliczne i endokrynologiczne,*
    - ▶ *wiek <7 dni.*

Eutanazja

- ▶ Najczęściej rozumiana jako powodowane współczuciem pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chore.
- ▶ **KODEKS ETYKI LEKARSKIEJ**
  - ▶ *Lekarzowi nie wolno stosować eutanazji ani pomagać choremu w popełnieniu samobójstwa*
- ▶ **WEDŁUG KODEKSU KARNEGO eutanazja jest traktowana jako rodzaj zabójstwa (art. 150 KK)**
  - ▶ *1. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*
  - ▶ *2. W wyjątkowych wypadkach sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.*

Terapia uporczywa

- ▶ *Stosowanie procedur medycznych w celu podtrzymania funkcji życiowych osoby nieuleczalnie chorej, która przedłuża jego umierania, wiąże się z niepotrzebnym cierpieniem lub narusza jego godność*
- ▶ *Uporczywa terapia nie obejmuje podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych, łagodzenie bólu, karmienia i nawadniania chorego, o ile służą one dobru pacjenta*

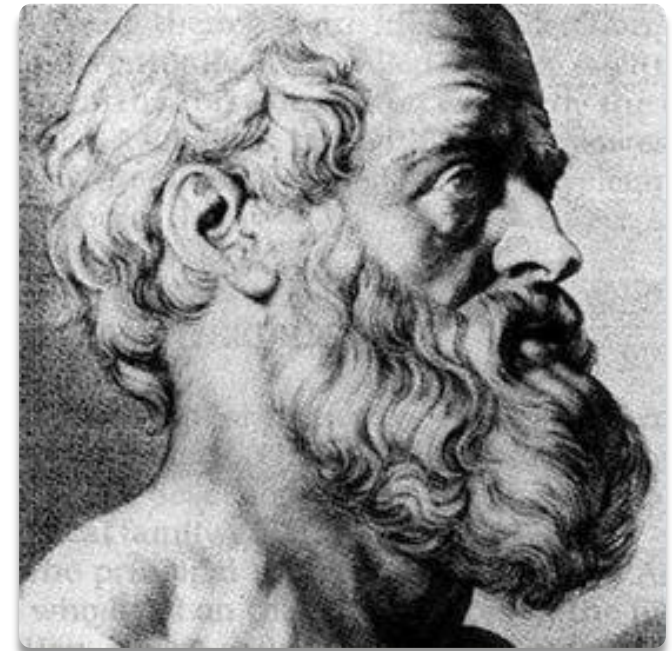
Godna śmierć

- ▶ **Ust. z dnia 6 listopada 2008 r. o ochronie praw pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Art. 20:**
  - ▶ Pacjent ma prawo do poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych.
  - ▶ **Prawo do poszanowania godności obejmuje także prawo do umierania w spokoju i godności.** Pacjent znajdujący się w stanie terminalnym ma prawo do świadczeń zdrowotnych zapewniających łagodzenie bólu i innych cierpień

Godna śmierć

- ▶ **Kodeks Etyki Lekarskiej, Art. 32:**
  - ▶ W stanach terminalnych lekarz nie ma obowiązku podejmowania i prowadzenia reanimacji lub uporczywej terapii i stosowania środków nadzwyczajnych.
  - ▶ Decyzja o zaprzestaniu reanimacji należy do lekarza i jest związana z oceną szans leczniczych.

Godna śmierć

- ▶ **Lekarz ma obowiązek prawny udzielać pomocy i zapobiegać śmierci oraz pogorszeniu się stanu zdrowia..**

Ale..

Jeżeli pozostające do dyspozycji lekarza środki nie są w stanie uratować życia lub zdrowia ludzkiego albo chociażby zmniejszyć cierpienia pacjenta, to odpada wynikający z norm chroniących te dobra obowiązek lekarza podejmowania czynności leczniczych

Gdzie umierają ludzie
u kresu swoich dni?

- Szpitale (czasem na korytarzu)
- Hospicja
- Domy opieki i zakłady opiekuńczo lecznicze

Gdzie jest granica?

- Życia i śmierci
- Eutanazji i terapii uporczywej
- Woli pacjenta i obowiązku lekarza

Co się stało z kulturą
śmierci?

- Czy potrafimy o śmierci rozmawiać
- Czy potrafimy śmierć przeżywać
- Czy potrafimy śmierć uszanować

Po co o tym wszystkim mówimy?

[...]

Nie ma takiego życia,
które by choć przez chwilę
nie było nieśmiertelne.

Śmierć

zawsze o tę chwilę przybywa
spóźniona.

[...]

Wisława Szymborska
O Śmierci bez przesady